

בין תרבותי "ישוא"
בתי

**שיטות יישומיות לשילוב עולים
צעירים מאמריקה הלטינית
בגישה בין-תרבותית**

ג'וינט ישראל
אגף שילוב עולים

כתבה: דבי מרקוס-פירר

ערכה: גלילית לני

עריכה לשונית: איתי דרור

עיצוב והפקה: פנינה נחמיאס

הוצאה לאור: טוביה מנדלסון, אשל

ירושלים, מרץ 2005

בתי

בין תרבותי יישומי

שיטות יישומיות לשילוב עולים - צעירים מאמריקה הלטינית בגישה בין-תרבותית

מבוא

עבודה זו עוסקת בשיטות יישומיות לקליטת עולים צעירים ממדינות אמריקה הלטינית, תוך ראייה בין-תרבותית.

האופן שבו מתקיים תהליך הקליטה, קובע את גורל עתידו של העולה בחברה החדשה. חשוב לאפשר תהליך קליטה חיובי לעולה, ולאפשר שילוב מוצלח יותר בחברה הישראלית.

ההנחה, שתהליך הקליטה אינו תלוי רק במרכיבים החיצוניים והאובייקטיביים, אלא גם בתוכן ובמהות של הזהות התרבותית של המהגר. לזהות התרבותית שלו, השפעה רבה על תהליך הקליטה בארץ.

מטרת העבודה היא לבדוק שיטות יישומיות לקליטת עולים צעירים בתחום הגילאים 25-35, שעלו בשנים האחרונות מאמריקה הלטינית, תוך הבנה ורגישות לרקע התרבותי והחברתי שלהם. נתון משמעותי נוסף הוא כי אוכלוסייה זו היגרה לישראל לאחר משבר כלכלי וחברתי בארצות המוצא (ארגנטינה ואורוגוואי)

אופן הניתוח יהיה לזהות את המרכיבים של הזהות התרבותית של אוכלוסייה ייחודית זו. לברר כיצד זהות תרבותית זו משפיעה על תהליך הקליטה של אותם מהגרים במדינת ישראל, תוך הבנה ופתיחות לצרכים התרבותיים הייחודיים של עולים צעירים מאמריקה הלטינית, בגישה של סובלנות ופולורליזם תרבותי.

בחלקה הראשון של העבודה יוצגו מרכיבים מהותיים המהווים את הזהות התרבותית של עולים מאמריקה הלטינית. מרכיבים אלו ישמשו כפרמטרים הבסיסיים, שבאמצעותם נציג שיטות יישומיות לקליטת העולים בארץ.

בקרב רבים מהמהגרים היהודים שהגיעו לישראל מדרום אמריקה, קיימת ציפייה להיטמעות מהירה בחברה הישראלית. זאת מאחר והם חשים שכיהודים המגיעים לארץ יהודית, הם יתקבלו מיד כחלק מהחברה. בחברה הישראלית קיימת תחושה שעולים אלה נקלטים בקלות רבה יותר בהשוואה לעולים מארצות אחרות (כגון ברית המועצות לשעבר). למרות זאת, שביעות רצונם של רבים מהעולים מאופן קליטתם בארץ וחיי החברה ההתחלתיים שלהם בישראל אינה טובה. הגורמים לכך הם הרקע החינוכי, הסוציאליזציה והחוויות של העולים, השונים במידה רבה מזו של ילידי הארץ.

בחלקה השני של העבודה, יוסברו שיטות פרקטיות לקליטת עולים, המותאמות לצעירים בגילאי 25-35 מדרום אמריקה. במסגרת העבודה יוצגו שיטות עבודה בין-תרבותיות, המיועדות לנותני שרות ממשלתיים ולא ממשלתיים, לטובת קליטה אינטגרטיבית של עולים. בקליטת עולים אינטגרטיבית העולה מתקבל בחברה בתור עצמו, כולל "התרמיל התרבותי" שלו. זאת, בניגוד לשיטת קליטה שבה העולה מוטמע בתוך החברה מבלי לתרום את חלקו התרבותי (כור היתוך).

בחלק השלישי, חלק היישום, תתואר סדנא ב'מרכז מידע ויעוץ' בבאר שבע. שבה תבוצע הדרכה לצוות, שיעבוד עם עולים מדרום אמריקה. הסדנא מחולקת לשתי חלקים: לימוד מאפייני התרבות של צעירים מאמריקה הלטינית (שלושה מפגשים) וכן לימוד שיטות יישומיות רב תרבותיות לקליטתם בארץ (שני מפגשים).

בסיומם, יוצגו המסקנות שאליהן הגענו במהלך העבודה. המסקנות מבוססות על בסיס עמדותיהם של העולים מאמריקה הלטינית, ספרות אקדמית והתבוננות בפרויקט צעירים שמתקיים בהתאחדות עולי דרום אמריקה.

שלבי ההתערבות:

- ראיונות עם 16 עולים צעירים מאמריקה הלטינית שעלו בשנים האחרונות.
- חיפוש מידע בהתאחדות עולי דרום אמריקה ובסוכנות היהודית.
- ראיונות עם 4 מגשרים בין תרבותיים יוצאי אמריקה הלטינית .
- ראיונות עם 3 נותני שרות במחלקת רווחה.
- תיאום ציפיות עם גלילית לני וצוות בת"י, תיאום עם שמואל ילמה המרכז את נושא הצעירים – החלק הישומי יתבצע במרכז מידע ויעוץ לצעירים בבאר שבע.
- התבוננות בחומר אקדמי רלוונטי.
- ראיונות עם עובדות סוציאליות במחלקות הקליטה והרווחה במרכז ובפריפריה.
- קיום פגישות למידה עם הפסיכולוגית ד"ר נורמה בוכמן, שעבדה בשנים אחרונות בשיתוף פעולה בין הסוכנות היהודית והג'וינט בארגנטינה עם "היהודים העניים החדשים". המטרה – למידת המאפיינים התרבותיים החדשים של העולים לאחר המשבר בארגנטינה ואורוגוואי.
- קיום פגישות עם רכזת קליטה ארצית של התאחדות עולי אמריקה לטינית: גב' סילביה דרוטמן.
- התבוננות בשיטות ישומיות שכבר קיימות בהתאחדות עולי דרום אמריקה ובג'וינט.
- פיתוח שיטות חדשות לקליטת עולים צעירים מאמריקה הלטינית.

בנייה והנחיית סדנת פיילוט במרכז מידע ויעוץ בבאר שבע-
הכשרה רגישת תרבות לבעלי תפקידים העוסקים בקליטת צעירים
מאמריקה הלטינית.

רציונאל

בעבודה זו ננסה לעמוד על המאפיינים שמרכיבים את המציאות החברתית והתרבותית של העולים מאמריקה הלטינית, שרואינו במסגרת העבודה, ואת מידת הצלחת שילובם בחברה בישראל.

מכאן שנושא "הזהות תרבותית" יעמוד במרכז הדיון הנוכחי, ולשם הבהרתו נתייחס לגישות שונות העוסקות בו, ולמרכיבים שונים של הזהות התרבותית, כפי שהם מוצגים בספרות האקדמית.

רבים מהיהודים בעולם רואים את עיקר הביטוי ליהדותם בנכונות להגירה לישראל - העלייה. העלייה לישראל, שונה במהותה מהגירה, קרי עזיבת ארץ מולדת והשתקעות בארץ אחרת, בשל המימד הרעיוני והרגשי הקשור בה. העלייה מהווה ערך לאומי מרכזי במדינת ישראל ובמשמעותה היא משפיעה על ציפיות העולה לשייכות ולקשר מחד, ומחויבות החברה הקולטת לסייע לתהליכים אלה, מאידך.

במחקרים של ד"ר הרמן, עלה שסטודנטים אמריקאים אשר באו עם ציפייה שהזהות היהודית תאפשר להם להיכנס לחברה החדשה, גילו שהזהות האתנית אמריקאית מונעת מהם מלהיכנס למעגלים החברתיים של ילידי הארץ

(Herman 1970).

גם בעבודה זו, נראה כי בדומה לעולים מארה"ב, גם אצל רבים מהמהגרים היהודים שמגיעים לישראל מאמריקה הלטינית, קיימת ציפייה לקליטה מלאה. מהראיונות עולה כי העולים מאמריקה הלטינית אינם מצפים להתפס כמהגרים זרים באוכלוסייה הקולטת מתוקף יהדותם והזהותם עם מדינת ישראל.

מאפיינים תרבותיים

ניתוח המאפיינים התרבותיים - בשני שלבים

1. ניתוח המרכיבים התרבותיים של העולים מאמריקה הלטינית: "העוני החדש" ו"עוני מובנה".
2. התמקדות בזהות התרבותית של העולים הצעירים.

ניתוח המרכיבים התרבותיים:

העולים מאמריקה הלטינית הגיעו על בסיס חוק השבות. לחלק מהעולים הורה יהודי אחד, חלקם לא היו קשורים לקהילה היהודית וכמה מהם אף אינם מרגישים זיקה לעם היהודי. בנוסף, יש עולים אשר הגיעו ארצה, ללא ידע על המנהגים והמסורת היהודית והישראלית, כגון: שבת ויום כיפור. תופעה זו מאפיינת בעיקר משפחות, אשר גרות בפריפריה.

עולים אשר הגיעו מדחף אידיאולוגי ציוני ויהודי, הטיבו להתמודד עם קשיי הקליטה. לעומת זאת, כאשר ההגירה נבעה, בעיקרה, מלחץ כלכלי ('העוני החדש'), ללא תחושת זהות או זיקה לעם ולמדינה היהודית, הרי שהנכונות להתמודד עם קשיים ועם תסכולים הנובעים מתהליך הקליטה נוטים להיות נמוכים יותר. כמו כן, במקרים אלה קיימת נטייה להשליך את האמביוולנטיות של תהליך העלייה והקליטה, על החברה הקולטת.

חלק מהעולים הגיעו מ'העוני החדש': אנשים שהיוו חלק מהמעמד הבינוני של ארגנטינה ואורוגואי, ונפגעו כלכלית וחברתית מהמשבר הכלכלי. קבוצת ה'עניים החדשים', הינה קבוצה חברתית חדשה, אשר נוצרה בעקבות המשבר הכלכלי. קבוצה זו מאופיינת בחלקה הגדול, ברמה סוציאלית גבוהה אך ברמה כלכלית נמוכה. רבים מהמשתתפים לקבוצה זו, הינם בעלי רמת חינוך גבוהה, המתגוררים

בשכונות מבוססות. אולם ברמה הכלכלית, הם נמצאים מתחת לקו העוני, ללא מקור הכנסה או עם הכנסה המספיקה להישרדות פיזית בלבד.

הלחץ הנפשי שנוצר על ה'העניים החדשים', בא אצל חלקם לידי ביטוי בסימפטומים גופניים, כגון: נדודי שינה, בעיות בעיכול, קשיי נשימה ועד. בנוסף, סבלו חלקם מבעיות גופניות שנבעו מתזונה לקוייה (כגון: השמנה בעקבות צריכה מוגברת של פחמימות ע"ח בשר) והזנחה של טיפולי שיניים. בשל הירידה במצבם הכלכלי, איבדו רובם את היכולת לפנות לרפואה פרטית ונאלצו להסתמך על הרפואה הציבורית, שהיא במדינות לטינו-אמריקה, ברובה ברמה מאוד נמוכה.

ה'עניים החדשים', חשו ברובם כי העוני הינו מצב זמני. היתה קיימת בקרבם נטיה להסתתר ולברוח מהמסגרת החברתית הקודמת, כדי להסתיר את העוני, עד להשתפרות המצב. אצל רובם, העוני לא השתקף בבניית 'תודעת עוני', הם סירבו להסתגל למצב החדש מחד ומאידך הם איבדו את הרשת החברתית שבנו במהלך חייהם ומבלי לאמץ רשת חברתית אחרת. כמו כן מצויים רבים מהם במצב רגשי רגיש של געגועים לעבר והכחשת הסטטוס הכלכלי החדש.

המשתייכים לקבוצה זו, מרגישים ברובם אחריות על הדרדרות מצבם הכלכלי, מה שתורם להרגשת הבושה. תופעת ה'עוני החדש' לא נתפס כתופעה חברתית, אלא ככישלון של הפרט, בהתאם למסורת הקפיטאליסטית של המעמד הבינוני בארצות אלו.

עלייתם אופיינה, בצפייה אוטופית ובלתי מציאותית במרבית המקרים, שהעליה ארצה תשיב להם את מעמדם הכלכלי והחברתי הקודם. אי מימוש הציפיות, מביא במקרים רבים לכעס על החברה הקולטת, המתבטא למשל, באי שביעות רצון כלפי נותני שירותים והמוסדות הממשלתיים.

בחלק מהמקרים חוו העולים ירידה בסטטוס התעסוקתי, מבעלי סטטוס גבוהה יחסית, למשל כבעלי מקצועות חופשיים, בעלי חנויות או כמוכרים, הם מצאו את עצמם עוסקים בתעסוקות בעלות סטטוס חברתי נמוך, כגון ניקיון ושמירה. מעבר לתחושת האכזבה והבושה, חוו עולים אלה גם הרעה בתנאי העסקתם בארץ מול

התנאים בארץ המוצא, למשל בביצוע עבודות פיזיות ו/או מונוטוניות, צורך לקום לעבודה בשעות מוקדמות מאוד ועוד. כך יצא שלמרות העליה האובייקטיבית ברמת החיים, חוו העולים הרגשה של ירידה באיכות החיים. נותני שירות שהתראינו לעבודה, סיפרו שחלק מהעולים להם מוצע לעבוד בעבודות בעלות סטטוס חברתי נמוך, מעדיפים לשבת בבית ולהסתמך על סיוע ממוסדות הרווחה.

משבר האמון אותו חוו העולים בארץ המוצא, הן כלפי הממסד והן כלפי הזולת, בעיקר בדברים הקשורים לכסף, עבר בחלקו גם לארץ. מה שהביא, להשלכה של הכעס על המוסדות הכלכליים והממשלתיים בארץ המוצא, על הגופים והמוסדות בישראל. בשיחותי עם נותני שירות, עלו סיפורים על התפרצויות זעם, למשל, בסניפי בנק, במחלקות רווחה ובביטוח לאומי. נותני השירות, התקשו להבין את הרקע והסיבות לכעס והתקשו לתקשר עם העולים.

הכעס של העולים על המוסדות הממשלתיים ונותני השירות, ניתן להסבר גם, בחוסר מידע, של חלק מהעולים לגבי זכויותיהם. הדבר נובע מנטיה של העולים שלא להעביר בניהם מידע בדבר הזכויות שמגיעות לעולים חדשים. נטיה זו ניתנת להסבר, על ידי הבנת התרבות האינדווידואליסטית איתה הגיעו העולים. תרבות שבה ההצלחה והכישלון של הפרט תלויים רק בו ושבה כל אחד דואג לעצמו ולמשפחתו.

מאפיין תרבותי נוסף שתורם לאי ההבנה בין נותני השירות לבין העולים, נובע מאופי ביורוקרטי שונה של הממסד. הביורוקרטיה במדינות אמריקה הלטינית, נוטה להיות יותר גמישה, כאשר תשלום ישיר לנותן השירות ו/או חברות אישית, יכולים להביא לזירוז משמעותי של תהליכים ביורוקרטיים. אצל העולים קיימת נטייה לחפש את קיצורי הדרך הללו גם בארץ וכאשר הם אינם מצליחים בכך, עלולים חלק מהעולים לפתח תחושה שהמערכת נגדם.

בעיה נוספת שעלולה להתעורר, נובעת מהמשבר ביחסי המשפחה והזוגיות, שליוו עולים רבים בארץ המוצא. משיחות עם ד"ר נורמה בוכמן, עולה כי המשבר המשפחתי והזוגי בא לידי ביטוי, בעליית האלימות הפיזית והמילולית במשפחה וכן

בהגברת הסיכון להידרדרות של ילדים ובני נוער. יש חשש שרגשות של אכזבה, כעס ותסכול, יביאו להמשך הדפוס ואף להידרדרות המצב, בהיעדר תהליך קליטה מתאים.

מהראיון עם ד"ר נורמה בוכמן עולה, כי ניתן לראות הבדלים בהתייחסות מגדרית, לשינויים שעברו העולים בעקבות משבר 'מעמד העוני', אשר הוחמר בתהליך העליה. חל ערעור במערכת הזוגית, שבמהלכה, התקשו הגברים לקבל את הירידה בסטטוס התעסוקתי, את הירידה באיכות חייהם ואת אובדן התקווה ביכולת הילדים להגיע בעתיד לסטטוס חברתי וכלכלי גבוה. הגברים נוטים לחוש ירידת ערך עצמי, אימוץ של תפיסה שלילית לגבי סיפור חייהם, איבוד הביטחון האישי, ערעור היציבות, תחושת בדידות עד כדי דיכאון ופיתוח סימפטומים פסיכוסומטיים.

לעומת זאת, אצל חלק גדול מהנשים, דחף המצב בארץ המוצא לאימוץ גישה פרואקטיבית. גישה שבאה לידי ביטוי, בלקיחת תפקיד פירנוס המשפחה, בין אם ביציאה לשוק העבודה או בחיפוש וקבלת עזרה. התמוטטות התפקידים בתוך המשפחה, הוביל לערעור היחסים בין בני הזוג ובמקרים מסוימים אף לאלימות פיזית ומילולית. מתעורר החשש, שתהליך קליטה פרובלמטי, יוביל להמשכיות הדפוס שתואר ואף להחרפתו.

גבריאלה כהן, מגשרת תרבותית במערכת החינוך, מסבירה כי קיימת אי הבנה של העולים את הקודים התרבותיים של מערכת החינוך הישראלית. כמו כן קיימת אי הבנה של המערכת את המאפיינים התרבותיים של התלמידים העולים. אי הבנה זו נובעת מקיומו של שוני מהותי, בין מערכת החינוך בארץ לבין מערכת החינוך הנהוגה במדינות אמריקה הלטינית.

בארצות המוצא, זוכים המורים ליחס של כבוד והערכה, כמו כן, הגבולות בין המורים לתלמידים נוקשים יחסית לישראל. אצל התלמידים העולים, קיימת נטיה לפרש את קודי ההתנהגות הפתוחים יחסית במערכת החינוך הישראלית, כחופש ללא גבולות. מהצד של המערכת, קיימת תחושה, שלתלמידים העולים אין גבולות, אין גבולות לימוד ואין כבוד למורים ולמערכת. תופעה זו חזרה על עצמה במספר

מקומות בהן ראינתי נותני שירות במערכת החינוך ורווחה, הן בקרב אוכלוסיית עולים חזקה (רעננה) והן בקרב אוכלוסיית עולים חלשה יותר (נצרת ומגדל העמק). הקשיים בשילוב הילדים העולים במערכת החינוך, נובעים גם מקשיי ההסתגלות של ההורים. הורים עולים, נוטים להשקיע בארץ פחות בחינוך ילדיהם, זאת בעקבות קשיי הקליטה, חוסר שליטה בשפה ואי הבנה של הקודים התרבותיים. את אי ההבנה של הקודים התרבותיים, ניתן להדגים, בהרגשת האיום על אינטימיות המשפחה, שנוצרת כאשר המורה מבית הספר מגיעה לבית התלמיד לביקור בית. ניתן להסביר את אי ההבנה, בכך שבארץ המוצא, ביקורי בית אינם מקובלים, המפגש עם המורה מתבצע רק בבית הספר ולא קיים מושג של מחנך כיתה. כמו כן קיימת מודעות נמוכה לקשיי למידה, הבאה לידי ביטוי בקושי לקבל סיוע מיוחד לילדים.

יתכן כי רצוי לפתח תוכנית בין-תרבותית עבור מורים, מחנכים והנהלות בתי הספר. זאת על מנת להקנות להם הבנה וכן כלים להתמודדות עם ההבדלים התרבותיים ולצמצם את אי ההבנה הבין תרבותית.

גורם תסכול נוסף אצל עולים רבים, נובע מצמצום הזמן שמוקדש לבילוי ופנאי. בארץ המוצא, למרות המצב הכלכלי הקשה, בילויים היו יותר בהישג יד. בארץ חשים העולים כי הבילויים יקרים להם, ברוב המקרים המרואיינים לעבודה זאת, לא הכירו ולא היו מודעים למקומות בילוי בכלל ולאירועי תרבות מסובסדים בפרט. בנוסף מרבית ארועי התרבות מתקיימים בעברית והם משקפים תרבות שהעולים עדין לא מרגישים חלק ממנה.

עולים אחרים הם אלה, אשר בארץ המוצא השתייכו למעמד של 'עוני מובנה'. עולים אלה, מהווים אומנם מיעוט מכלל העולים שהגיעו מאמריקה הלטינית (קרוב ל- 7,000 עולים מ- 2002), אולם הם מהווים חלק גדול מאוכלוסיית העולים אשר הגיעו ארצה בשנה האחרונה.

עולים אלה הינם בעלי 'תודעת עוני' והם בעלי מאפיינים שונים, מהעולים של ה'עוני חדש'. הם לא היו מעורבים בקהילות היהודיות בארץ המוצא, רובם חסרים השכלה בסיסית, ובעלי הבנה נמוכה בענייני כספים, בעיקר בכל מה שנוגע לחיסכון ותכנון לטווח ארוך.

למרבת העולים השייכים ל'עוני מובנה', אין כלים לצאת ממעגל העוני בישראל. הדבר בא לידי ביטוי בכך שהם ניצלו בצורה לא מושכלת את הכסף שניתן להם, למשל לקניות לא נחוצות, במקום לנצלו לצרכים בסיסיים וחיסכון. כאשר הם נתקלים במחסור כספי, נטייתם היא לפנות בבקשת עזרה לסוכנות ממשלתיות, במקום לנקוט בגישה פרואקטיבית ולעזור לעצמם, למשל ע"י מציאת עבודה.

הממסד הקולט בארץ, התייחס לעולים אלו, כפי שהתייחס לעולים מאמריקה הלטינית בעליות קודמות. זאת מבלי להתייחס לשוני המעמדי והתרבותי בין עולים אלה, לעולים שהגיעו לפנייהם. כך למשל, הם שילבו אותם באולפנים רגילים, עם עולים בעלי השכלה גבוהה. מה שהקשה עליהם להתמודד עם לימודי העברית ובחלק מהמקרים אף לפרוש מהאולפן לפני סיום הלימודים.

העולים ממעמד זה, מתקשים להשתלב בחברה, גם כתוצאה מניכור שקיים כלפיהם בקרב עולים ותיקים מאמריקה הלטינית, אשר ברובם נמנעים מלהתחבר אליהם. מעבר לקושי של העולים הבוגרים להשתלב בחברה, קיים חשש של אי השתלבות הצעירים ממעמד זה והמשכיות של דפוס 'תודעת העוני' גם בישראל. גובר החשש בעקבות הקושי של הילדים להשתלב בבית הספר, בין היתר, בהיעדר תרבות הרואה בלימודים ערך מרכזי.

מכאן, המלצתנו לפתח תכניות פלורליסטיות לנותני השירות לשם שיפור ההבנות ויכולות ההתמודדות עם אוכלוסיה זו ומאפיניה הייחודיים.

הזהות התרבותית של עולים-צעירים מאמריקה הלטינית:

מדובר בעולים צעירים מאמריקה הלטינית (גילאי 25-35) הגרים במרכז הארץ (רובם בתל-אביב). העולים הם בני משפחות יהודיות שלרובם שני הורים יהודים,

אשר היו מעורבים בקהילה בארץ המוצא. עולים אלה באו ממעמד כלכלי בינוני (טרומ המשבר הכלכלי), סבלו מהמצב כפי שהוסבר ב"מעמד החדש" וחלקם רכשו השכלה גבוהה בארץ המוצא.

חלקם עלו לארץ לבדם והם חיים בנפרד מבני משפחתם הקרובים. מרבית הנשים פטורות משרות בצה"ל וחלק מהגברים הם עתודאים בצבא. חלק גדול המרוויינים הם רווקים ורווקות, סטודנטים או בעלי רקע אקדמי. חלקם עובדים במשרות חלקיות (במה שמכונה 'עבודות סטודנטיליות'), וחלקם עובדים במשרה מלאה, אך רק מעטים עובדים במקצוע אותו רכשו בארץ המוצא.

חלק מהעולים היו חברים בעבר באופן פעיל בתנועת נוער ציונית. רובם חילונים למרות שבארץ המוצא היו הולכים לבית הכנסת בחגים וצמים ביום כיפור (ונוסעים לבית הכנסת). רובם, הסבירו ששמירת המנהגים הדתיים בארץ המוצא, מילאה תפקיד חברתי, ולא היתה קשורה לאלמנט האמונה.

למרות הקרבה האמוצינולית של העולים לישראל, חלק קטן הגדירו את עצמם כ"ציוניים". אף על פי שנראה כי קיימת סתירה בנתון הזה, הרי שלמעשה ההסברים לכך אינם סותרים את מה שנאמר עד כה. ציונות בעבורם היא "עליה" וגם "לעשות". מהרגע שעלו לארץ הם אינם מרגישים "מחויבות" לציונות ומרגישים פטורים מהנטל שמסמל עבורם להיות ציוני.

חלק מהעולים מנצלים את שהותם בארץ לרכישת השכלה אקדמאית. למרות שבארץ המוצא, הלימוד האקדמאים הינם בחינם, לחלק גדול מהעולים לא היתה אפשרות ללמוד באוניברסיטה, או לסיים את לימודיהם הגבוהים. זאת עקב מצב כלכלי שחייב יציאה לעבודה במשרה מלאה, אשר אינה מאפשרת שילוב של לימודים ועבודה. בחלק מהמקרים ההורים, עודדו ודחפו אותם לעלות על מנת שירכשו (או ישלימו) השכלה אקדמאית ויתקדמו בסטטוס החברתי.

משיחות עם העולים, עולה כי הם מתייחסים לנושאים שמעסיקים את החברה הישראלית, מה שעשוי להעיד על פוטנציאל גבוה להתאקלמותם והשתלבותם בארץ.

הנושא החברתי הוא רגיש ביותר אצל העולים צעירים. הם טוענים שלא ממש מבינים את המנטליות הישראלית וחלק סיפר שמאוד הופתעו. לפי דעת המרואיינים, וזאת הייתה דעה שחזרה על עצמה בכל ראיון, קודים חברתיים של ילידי הארץ אינם ברורים להם. הם לא מרגישים חלק מהחברה הישראלית, טוענים שמאוד קשה להם "להגיע אליה" ומגדירים זאת כמצב שאינו רצוי עבורם.

ניכרת מהשיחות אכזבה מצד המהגרים, שמקווים להשתלבות מיידית עם החברה הקולטת. המהגרים מאמריקה הלטינית יוצאים מתוך הנחה שישראל שייכת לכל היהודים ומכיוון שהם יהודים בעלי זהות יהודית חזקה, הם מתאכזבים לגלות את הפער הקיים בישראל בין יהודים בעלי זהות תרבותית לטינו אמריקאית (ומהגרים בכלל) ובין יהודים בעלי זהות תרבותית צברית.

חשוב לדעתנו לעודד את שילובה של אוכלוסייה זו בארץ, מהיותה אוכלוסייה צעירה ואיכותית, שתתרום למדינת ישראל בתנאי שילוב נכונים. אי הבנה תרבותית תגרום ותחריף את תחושת הניכור מהחברה הישראלית ואולי אף תעודד את רצונם לחזור לארצות המוצא.

שיטות ישומיות לשילוב עולים צעירים מאמריקה הלטינית

פרויקטים קיימים כמו חילופי שפות ומפגשים בין עולים וילידי הארץ באים במטרה לסייע ולבנות לעולים רשת חברתית, והינם הכרחיים לשילובם ולבניית חיים חדשים בארץ.

דרך הרשת החברתית העולה "מעכל", מבין ומקבל כלים ישומיים לביצוע תהליכי חיפוש עבודה, להבנת המנטליות, מנהגי התרבות וכללי ההתנהגות המקומיים, קבלת כיוונים להתארגנות וצריכת השירותים תוך הבנת המבנה הממסדי המקומי, הכרת פעילויות תרבותיות הקיימות בארץ ועוד.

הפרויקט מנסה להניח תשתיות לעבודה רגישת תרבות מצד נותני השירות, תחושת שייכות טובה יותר עבור צעירים יוצאי אמריקה הלטינית ותנאי שילוב בחברה הישראלית בעלי סיכויים גבוהים יותר.

חילופי שפות:

המטרה היא הכרות בין עולים לישראלים ותיקים ותוך כדי כך, תתקיים למידה ותרגול הדדי של השפות.

העולה והצבר ממלאים טופס שבו הם כותבים פרטים בסיסיים כדי למצוא בן זוג מתאים. לדוגמא: מקום מגורים, זמן פנוי, מעשן, באמצעות אי מייל.

רכז מתקשר לשני צדדים ומסביר מי הצד השני, מה המטרות הפרויקט, מה גבולות הפרויקט (זה לא מפגש רומנטי). נותן דוגמאות של שיטת לימודים.

מעקב באי מייל (חשוב מאוד לעקוב מכיוון שלפעמים השילוב בין שני הסטודנטים נופל על אי הבנות תרבותיות)

כמה שיטות שעד היום השתמשו:

שעה ראשונה ספרדית ושעה שניה עברית

עולה מדבר בעברית והצבר מדבר ספרדית

יושבים עם סיפור או שיר שאוהבים

הולכים לראות סרט בעברית ואחר כך יושבים בבית קפה ומבקרים אותו בספרדית וההפך.

דרך הלימוד גם נוצרים קשרים של חברות, הבנה יותר טובה להבדלים הבין תרבותיים וכן קשרים שמסייעים לעולה להסתדר בשדה התעסוקתי, ידע והבנה על מסורת עירונית בעיר בה חיים בצוותא-כמו בתל אביב.

חילופי שפות הם בגדר של עבודה פרטנית שבהם מוצאים אינטרסים שנפגשים בלימודי השפה.

לימוד שפה מהווה מהות של קליטה בחברה. דרך שפה מבינים את התרבות הישראלית. לימוד שפה זה לא רק שפה אלא גם דרך ללמוד ולהכיר את התרבות. שוויון בשני הצדדים: העולה נותן בדיוק כמו שהוא מקבל. מצב של שוויון סטטוס, שוויון אינטרסים.

עזרה הדדית:

לפי החוקר קורט לוי, הגורמים להשתייכותם של קבוצות למסגרות אתניות הם על בסיס תלות ואחריות הדדית, ולא דווקא על בסיס של דמיון (קורט לוי בתוך (Herman, 1970).

דרך האינטרנט העולים מקבלים הודעות מהעולים עצמם. בדרך הזאת עולים מוציאים עבודה, מוצאים ריהוט לבתיהם, פתרון למחליף בעבודה לתקופה שנוסעים לבקר את המשפחה, מוצאים שותפים לדירה, וכו'.

מפגשים בין עולים מאמריקה הלטינית וילידי הארץ:

מפגשים לא פורמליים, פעמיים בחודש, בערב אחרי יום העבודה. במפגשים ישנם מרכיבים תרבותיים לטיניים. לדוגמא: ערב לימודי טנגו, ערב פלאפל וסנגריה (שתייה ספרדית על בסיס יין ופירות) לחוויה שמשלבת תרגול השפה הספרדית באווירה לטינית אמיתית. מקום שבו מתחלפים התפקידים והצבר הוא האורח והעולה המארח. "יליד הארץ הוא המהגר". במקום של החזק, העולה יכול להרשות להתחיל קשר שווה מול שווה, מלא בביטחון עצמי.

פרסום של פעילויות חברתיות ותרבותיות שמתקיימות

בעיר:

אחת מהמצוקות של עולים היא חוסר מידע על אירועים חברתיים ותרבותיים בעיר שבו הוא גר. החל מחוסר ידע בשפה ואי נגישות למידע הרלוונטית. כפי שראינו במרכיבים התרבותיים של עולים זאת אחת מהמצוקות שמתסכלות אותם: חיי פנאי ותרבות. בפרויקט אנו אוספים מידע על פעילויות חברתיות ותרבותיות בחינם או במחיר סמלי ומפרסמים אותם פעם בשבוע באמייל.

שיטות נוספות ליישום פרויקטים בקרב עולים מאמריקה הלטינית:

עבודת התנדבות:

- שינוי עמדה של עולה מול הצבר. כמו שראינו העולה רואה את הצבר כ"חסר נימוסים, חסר סבלנות". בהתנדבות העולה ייפגש עם אוכלוסייה ונותני השרותים שנזקקים לו.
- שינוי עמדה של יליד הארץ מול העולה. ילידי הארץ יודעים כשעולה מגיע לארץ מקבל המון כסף וזכויות. בהתנדבות הצבר יראה את העולה כאדם שתורם לקהילה ולא רק מקבל ממנה.
- שינוי פנימי של העולה. כפי שראינו העולים הצעירים הם היו אוכלוסייה יחסית חזקה בארץ המוצא. בהגעתם לארץ (חלק בלי שפה) זכו לזכויות מהמדינה. בעבודה בהתנדבות העולה כבר לא במקום של "מסכן מקבל" אלא של "החזק הנותן".
- יצירת הזדמנות להיכרויות והרחבת הרשת החברתית. דרך ההתנדבות העולה מכיר נותני שרות כמו עובדים סוציאליים, רכזי

התנדבות, פסיכולוגים – המעורבים בחיי הקהילה, המקבלים את העולה גם כאוכלוסיית יעד בעלת צרכים ייחודיים.

- תורם להבנה עמוקה אצל הצעיר – העולה לגבי המצוקות והצרכים של החברה החדשה בה מנסה להשתלב. כיצד הממסד וארגונים לא ממשלתיים מתארגנים סביב הצרכים הללו. התהליך תורם להגברת המודעות ללקיחת אחריות ומעורבות בחברה ולמען הזולת.
- הכנה לשוק עבודה. למידת נוהלי עולם העבודה בארץ, עבודה בצוות, הכנת קורות חיים וכדומה.
- כאשר ההתנדבות קשורה לרקע אקדמי או תעסוקתי של הסטודנט מגביר את האפשרות להבין איך התחום מתפקד בארץ, מכיר אנשי מקצוע בתחום, צובר ניסיון בתחום.
- חווית התנדבות חיובית תגרום לעולה לרצות ולהמשיך בפעילות התנדבותית נוספת כדרך ואורח חיים של אזרח חדש במדינה.
- חשוב לציין שהתנדבות חייבת להיות מלווה בצוות מקצועי, מתן הדרכות צמודות, פיקוח ותגמול של המתנדב על מנת שהתוצאה תהיה אמיתית.

הפקת עיתון מקומי/ תוכנית רדיו המיועדת לעולים

מאמריקה הלטינית:

- ◀ מתן הזדמנות להתבטא בספרדית – שפה אותה לא רוצים לאבד.
- ◀ פיתוח כלי תקשורת מותאם –תרבות ייחודי
- ◀ התנסות בעייתית בעברית בגלל קשיי שפה
- ◀ מאפשר לעולה להיות פעיל ומעודכן באקטואליה בישראל ובארץ המוצא.

מפתח מוטיבציה ואמביציה להתחרות עם ערוצים או מקומונים אחרים.

מאפשר להכיר אנשים במקצוע. (מרחיב את הרשת החברתית והמקצועית).

אפשרות להרוויח כסף.

עלייה בסטטוס בתוך הקהילה הלטינית

משפחות מאמצות

שינוי עמדות הדדיות בין עולים וילידי הארץ והרחבת הרשת החברתית. באמצעות משפחה מאמצת העולה מכיר את המנהגים במשפחה, תפקידים של כל אחד במשפחה שהם קצת שונים מהמבנה משפחתי שהכיר בארץ המוצא. מקבל מסגרת תומכת של אהבה ואינטימיות שאיבד כאשר עלה לארץ. בעיקר בקרב עולים בודדים.

ניסוי יישומי

מרכז מידע ויעוץ לצעירים בבאר שבע

הכשרת נותני שירות לצעירים בנושא: צרכים ומאפיינים של צעירים-עולים מאמריקה הלטינית
משך ההכשרה: חמישה מפגשים של כשעתיים, פעם בשבוע.

מפגש ראשון

הכרות גאוגרפית ומרכיבים היסטוריים ופוליטיים של האזור.
הכרות על קצה המזלג עם תרבות לטינו – אמריקאית: מוסיקה,
אומנות, ספרות, גסטרונומיה, ספורט, טלוויזיה.

מפגש שני

מנהגים והתנהגויות של עולים מאמריקה הלטינית
בעזרת הקרנת סרט וניתוחו.

מפגש שלישי

צרכים מיוחדים של העולים הצעירים
מפגש עם ילידי הארץ: הלם תרבותי
שימוש בטכניקות של סימולציה
שיטות ישומיות מתאימות לאוכלוסיית היעד

מפגש רביעי

שיטות ישומיות מותאמות לעולים חדשים מאמריקה הלטינית

מפגש חמישי

שיטות ישומיות מותאמות לעולים חדשים מאמריקה הלטינית
בניית שיטות ופרויקטים חדשים

סיכום ומסקנות

במרכז העבודה עומד נושא הזהות התרבותית של עולים יוצאי מדינות אמריקה
הלטינית, שהיגרו לישראל משנת 2002. ניתחנו את המרכיבים התרבותיים של

העולים מאמריקה הלטינית כולל התמקדות בזהות התרבותית של העולים הצעירים.

התייחסנו לעליה הגדולה מאמריקה הלטינית ממנה באו העולים הצעירים וחילקנו אותה לשתי קבוצות: מעמד "העוני החדש" ומעמד "העוני המובנה". כמו כן, בדקנו את תהליכי הקליטה וההסתגלות בארץ.

המסקנות הן כדלקמן:

1) קיים צורך להתערבות שבה יש להדריך וללוות את נותני השרותים שמטפלים בעולים צעירים חדשים מאמריקה לטינית כיוון שהעליה האחרונה שונה מהעליות קודמות. כתוצאה מפערים ואי הבנות בין-תרבותית, תהליך שילובם בארץ לוקה בחסר. יש לשים דגש גם לאוכלוסיה המוגדרת כצעירים-עולים בסיכון, ולנותני השירות שלהם.

2) חלק משיטות השילוב מיושמות בהתאחדות עולי דרום אמריקה. לדעתנו ניתן ללמוד מההתאחדויות השונות כיצד הן מתמודדות ומסייעות לתהליכי קליטה של קהילות העולים השונות. יש מקום להתייחס להתאחדויות כגורם חשוב להבנה תרבותית וללמוד מנסיונם המעשי.

3) מישורי ההתערבות המומלצים

א. במישור הרגשי/משפחתי: בשלבי קליטה ראשונים מומלץ לקיים סדנאות מקצועיות בדוגמת הליווי המקצועי של ד"ר נורמה בוסנה במרכז הקליטה בלוד, ולעצור תהליכי אלימות והתמוטטות התא המשפחתי.

ב. במישור הכלכלי/תעסוקתי: ביצוע סדנאות לחיפוש עבודה, ניהול משק בית, ניהול תקציב, צריכת שירותים נבונה - לאחר הטראומה בעקבות המשבר הכלכלי.

במישור החינוכי: מומלץ לפתח תוכניות להטמעת גישה רגישת תרבות עבור מורים, מחנכים והנהלות בתי הספר, על מנת להקנות הבנה וכלים להתמודדות עם ההבדלים התרבותיים ולצמצם את אי ההבנות על רקע זה.